

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-328-68>

УДК 332.146 (477)

ОЛЕШКО Анна

Київський національний університет технологій та дизайну

<https://orcid.org/0000-0001-9328-7730>

ЧУБИК Андрій

Західноукраїнський національний університет

ПОТЕНЦІАЛ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПЛАТФОРМИ SMART-СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ДЛЯ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У статті досліджено ключові аспекти використання потенціалу європейської платформи smart-спеціалізації для формування національної та регіональних політик і стратегій в умовах цифрової трансформації. Проаналізовано можливості платформа smart-спеціалізації як інноваційного інструменту цифрової трансформації для забезпечення smart-спеціалізації, досліджень, інновацій та конкурентних переваг регіонів.

Обґрунтовано ключові рушії стратегії smart-спеціалізації, зокрема такі як: локалізація, пріоритизація та залученість. Ключовими напрямками smart-спеціалізації є її адаптація до специфіки регіональних потреб, стимулювання дифузії інновацій, забезпечення моніторингу та оцінки з дотриманням ключових показників ефективності, посилення міжнародної співпраці та посилення зв'язків з іншими програмами та пріоритетами ЄС, забезпечення ефективного врядування, сприяння інклюзивному зростанню.

Зроблено висновок, що активізація участі українського бізнесу, наукових установ та держави у впровадженні ідей smart-спеціалізації на основі співпраці з ЄС, дозволить посилити науково-дослідний потенціал України, забезпечити диджиталізацію громадян та корпорацій, підвищити рівень конкурентоспроможності економіки на засадах цифрової трансформації.

Ключові слова: цифрова трансформація, економічний розвиток, smart-спеціалізація, smart-економіка, Україна, інновації.

OLESHKO Anna

Kyiv National University of Technologies and Design

CHUBYK Andriy

Western Ukrainian National University

THE POTENTIAL OF THE EUROPEAN SMART SPECIALISATION PLATFORM FOR THE DIGITAL TRANSFORMATION OF UKRAINE'S ECONOMY

The article explores the key aspects of using the potential of the European Smart Specialisation Platform to formulate national and regional policies and strategies in the context of digital transformation. It analyses the potential of the Smart Specialisation Platform as an innovative tool for digital transformation to ensure smart specialisation, research, innovation and competitive advantage of regions. Research on smart specialisation as an integral element of digital transformation is based on new concepts of global development, such as sustainability, smartisation, green transition and digitalisation.

The key drivers of the smart specialisation strategy are substantiated, in particular localisation, prioritisation and engagement. The main directions of smart specialisation are its adaptation to the specificities of regional needs, stimulating the diffusion of innovation, ensuring monitoring and evaluation in compliance with key performance indicators, strengthening international cooperation and reinforcing links with other EU programmes and priorities, ensuring good governance and promoting inclusive growth.

The implementation of the Smart Specialisation Strategy in Ukraine involves joining EU initiatives and bringing together financial and non-financial enterprises, research institutions, higher and vocational education institutions and NGOs to modernise and create a new industrial and innovation structure based on digital transformation.

It is concluded that intensifying the participation of Ukrainian enterprises, scientific institutions and the state in the implementation of smart specialisation ideas through cooperation with the EU will strengthen Ukraine's research potential, ensure the digitalisation of citizens and enterprises and increase the competitiveness of the economy based on digital transformation. Innovative and smart economic transformation involves the formation of an effective business environment based on international cooperation and partnerships to achieve specific goals under the smart specialisation strategy.

Keywords: digital transformation, economic development, smart specialization, smart economics, Ukraine, innovation.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Глобальні зміни в теоретичних підходах та реалізації політики економічного розвитку взаємопов'язані з цифровою трансформацією, інтелектуалізацією, продукуванням нових інформаційно-комунікаційних технологій. Міжнародні організації, об'єднання країн, національні держави та транснаціональні корпорації, використовуючи тренди цифрової трансформації, дедалі частіше розробляють інноваційні цифрові платформи та застосунки як драйвери (інструменти) прискорення економічного розвитку.

Вагомий внесок у розбудову цифрового суспільства забезпечують європейські інституції та центри знань. Здатність до розробки нових ідей, рекомбінації наявних знань і створення нових технологічних траєкторій та впровадження концепції smart-спеціалізації як промислової й інноваційної основи для

регіональних економік дають можливість вирішувати проблеми економічного розвитку в умовах нестійкого зовнішнього середовища [1].

Одним із інноваційних інструментів цифрової трансформації для забезпечення smart-спеціалізації, досліджень, інновацій та конкурентних переваг регіонів є платформа smart-спеціалізації (Smart Specialisation Platform, <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/>). Ефективне використання платформи smart-спеціалізації для розробки національної та регіональних стратегій і політик в перспективі дозволяє активізувати ключові smart-компоненти цифрової трансформації.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідження smart-спеціалізації як невід'ємного елемента цифрової трансформації ґрунтуються на нових концептах глобального розвитку, зокрема, сталості, смартизації, зеленого переходу та диджиталізації.

Smart-спеціалізація – це промислова та інноваційна структура для регіональної економіки, яка має на меті стимулювати державні політики і, особливо, R&D та інвестицій в інновації для формування сучасної економічної, науково-технічної спеціалізації регіону його продуктивності, конкурентоспроможності та економічного зростання [2].

Теоретичним і практичним дослідженням smart-спеціалізації та прикладним аспектам її можливостям smart-платформи присвячені наукові доробки таких вчених як: Березняк, Н. [3], Єгоров, С., & Рижкова, Ю. [4], Маматова, Т., Чикаренко, І., & Бородин [5], Balland, P.A., Boschma, R., Crespo, J., & Rigby, D. [6], Foray, D., David, P. & Hall, B. [7], Hidalgo, C., & Hausmann, R. [8], Gianelle, C., Guzzo, F., & Marinelli, E. [9], Gianelle, C., Kyriakou, D. Cohen C., & Przeor M. [10] тощо.

Водночас, визначення шляхів ефективного використання платформи smart-спеціалізації для формування національних політик в умовах диджиталізації потребує розвитку та додаткового наукового пошуку.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є дослідження можливостей використання платформи smart-спеціалізації для формування національної та регіональних політик і стратегій в умовах цифрової трансформації.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Дослідження та інновації, які є базисом сталого розвитку та smart-економіки, забезпечують досягнення цілей цифрової трансформації.

У 2010 році Європейська Комісія ініціювала розробку національними та регіональними урядами стратегії smart-спеціалізації для досліджень та інновацій з метою забезпечення конкурентних переваг та регіонального розвитку. У 2011 році була заснована платформа smart-спеціалізації (S3) після публікації Європейською комісією доповіді «Регіональна політика, що сприяє розумному зростанню в Європі – 2020».

Призначення платформи S3 полягає в наданні інформації, методології, експертизи та консультацій національним і регіональним політикам, а також у сприянні взаємному навчання, транснаціональному співробітництву та просуванню концепції smart-спеціалізації. Платформа S3 допомагає країнам і регіонам ЄС розробляти, впроваджувати і переглядати свої Стратегії досліджень та інновацій для smart-спеціалізації (RIS3). Реєстрація на платформі S3 відкрита не тільки для регіональних і національних адміністрацій країн ЄС та країн-кандидатів ЄС, а також для національних або регіональних адміністрацій третіх країн, що бажають бути залученими і брати участь у роботі платформи S3. На основі платформи створено спільноту практиків S3 – Центр знань та інформаційний хаб (The Smart Specialisation Community of Practice (S3 CoP), діяльність якого спрямована на надання рекомендацій, налагодження зв'язків, підтримку та взаємне навчання з питань S3, що охоплює її концептуальну розробку та впровадження.

Починаючи з 2015 року, завдяки ініціативі ЄС з просування концепції smart-спеціалізації створено 37 партнерств, об'єднано 208 регіонів, 19 країн-членів ЄС та 7 країн, що не є членами ЄС.

Сьогодні ключовими підйомами стратегії smart-спеціалізації (S3) є:

- (1) локалізація – підхід, орієнтований на територію та наявні активи й ресурси;
- (2) пріоритизація – S3 визначають та сконцентровують ресурси на обмеженому наборі сфер (точках зростання), так званих інвестиційних пріоритетів;
- (3) залученість – S3 вимагають, щоб зацікавлені сторони з потрібної спіралі (державний сектор, наукові дослідження, приватний сектор і громадянське суспільство) були залучені протягом усього циклу розробки стратегії. Місцеві суб'єкти повинні підтримувати визначення, перегляд, моніторинг та реалізацію інвестиційних пріоритетів S3.

Платформа smart-спеціалізації, включає такі складові, що об'єднують регіональні екосистеми: 1) модернізація промисловості; 2) агропродовольча платформа; 3) енергетика; 4) стала блакитна економіка (з 2022 року).

Починаючи з 2023 року, система управління національною або регіональною стратегією smart-спеціалізації включає:

три робочі групи S3, що працюють над критеріями сприятливого середовища, формуванням умов для поширення інновацій, промислового переходу та міжрегіонального співробітництва; експертну групу S3, що складається з провідних експертів та науковців з питань S3 та інноваційної політики, а також обговорення та просування концепції S3;

веб-сайт спільноти практик S3 – універсальний цифровий портал для обміну знаннями, управління інформацією та комунікаційною діяльністю;

S3-конференцію та S3-форум, які висвітлюють останні політичні події та ініціативи Європейської комісії щодо S3, можливостей для зацікавлених сторін, забезпечують налагодження зв'язків та обговорення політики згуртованості.

Інноваційна та smart-економічна трансформація передбачає формування ефективного підприємницького середовища для реалізації конкретних цілей за стратегії smart-спеціалізації (рис.1).

Рис. 1. Інноваційна та smart-економічна трансформація за допомогою smart-спеціалізації

Джерело: узагальнено за [11].

Стратегія smart-спеціалізації ЄС передбачає залучення до її реалізації сусідніх країн та України за засадах Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, політики сусідства, долучення України до реалізації Зеленого курсу тощо.

У новому програмному періоді на 2021-2027 роки підвищена увага приділяється питанням управління, а нова тематична умова «Належне управління національною або регіональною стратегією smart-спеціалізації» складається із семи критеріїв, обов'язкових до виконання:

- (1) сучасний аналіз викликів для поширення інновацій та цифровізації;
- (2) існування компетентної регіональної або національної установи або органу, відповідального за управління стратегією smart-спеціалізації;
- (3) інструменти моніторингу та оцінки для вимірювання ефективності досягнення цілей стратегії;
- (4) функціонування співпраці між зацікавленими сторонами («процес підприємницького відкриття»);
- (5) заходи для вдосконалення національної або регіональної системи досліджень та інновацій;
- (6) заходи, спрямовані на підтримку промислової трансформації;
- (7) заходи для посилення співпраці з партнерами за межами держави-члена ЄС у пріоритетних сферах, що підтримуються стратегією smart-спеціалізації [11].

Реалізація стратегії smart-спеціалізації в Україні передбачає долучення до ініціатив ЄС та згуртованість фінансових і нефінансових корпорацій, науково-дослідних установ, закладів вищої та професійної освіти, громадських організацій щодо модернізації та створення нової промислової та інноваційної структури на засадах цифрової трансформації.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Ключовими напрямками smart-спеціалізації є її адаптація до специфіки регіональних потреб, стимулювання дифузії інновацій, забезпечення моніторингу та оцінки з дотриманням ключових показників

ефективності, посилення міжнародної співпраці та посилення зв'язків з іншими програмами та пріоритетами ЄС, забезпечення ефективного врядування, сприяння інклюзивному зростанню.

Активізація участі українського бізнесу, наукових установ та держави у впровадженні ідей smart-спеціалізації на основі співпраці з ЄС, дозволить посилити науково-дослідний потенціал України, забезпечити диджиталізацію громадян [12] та корпорацій, підвищити рівень конкурентоспроможності економіки на засадах цифрової трансформації.

Література

1. Олешко А. А., Шацька З. Я., Ровнягін О. В. Smart-спеціалізація України в перспективі післявоєнного відновлення економіки. *Ефективна економіка*. 2022. № 5, <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10286>. DOI: [10.32702/2307-2105-2022.5.9](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.5.9)
2. OECD (2013), "Innovation-driven Growth in Regions: The Role of Smart Specialisation", <http://www.oecd.org/sti/innosmart-specialisation.pdf>
3. Березняк, Н. В. Європейська платформа smart-спеціалізації – нові можливості для інновацій в Україні. *Наука, технології, інновації*. 2019. № 1. С. 3-7.
4. Єгоров І.Ю., Рижкова Ю.О. (2018), "Інноваційна політика та імплементація розумної спеціалізації в Україні", *Екон.прогнозування, вип. 3*, сс. 48–64, https://eip.org.ua/docs/EP_18_3_48_en.pdf (дата звернення: 22.05.2022). DOI: <https://doi.org/10.15407/eip2018.03.048>
5. Маматова, Т., Чикаренко, І., & Бородин, Є. (2022). Цифрові платформи Smart Specialisation Platform та Espon: структура та можливості для регіонів і громад ЄС. *Аспекти публічного управління*, 10 (6), 37-45. <https://doi.org/10.15421/152242>.
6. Balland, P.A., Boschma, R., Crespo, J., & Rigby, D. (2019). Smart Specialization policy in the EU: Relatedness, knowledge complexity and regional diversification. *Regional Studies*, 53(9), 1252-1268.
7. Foray, D., David, P. and Hall, B. (2009). Smart Specialisation – The Concept, http://ec.europa.eu/invest-in-research/monitoring/knowledge_en.htm
8. Hidalgo, C., & Hausmann, R. (2009). The building blocks of economic complexity. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 106, 10570–10575. doi: 10.1073/pnas.0900943106
9. Gianelle, C., Guzzo, F., & Marinelli, E. (2019). Smart Specialisation Evaluation: Setting the Scene. *Smart Specialisation – JRC Policy Insights*, JRC116110, March.
10. Gianelle, C., D. Kyriakou, C. Cohen and M. Przeor (eds) (2016), *Implementing Smart Specialisation: A Handbook*, Brussels: European Commission, doi:10.2791/61039.
11. European Union (2022). *The role of the Smart Specialisation in the Cohesion policy 2021-2027*.
12. Олешко А. А., Усатенко А. О. Формування та розвиток цифрової компетентності персоналу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 23. С. 16 – 19, doi: [10.32702/2306-6814.2019.23.16](https://doi.org/10.32702/2306-6814.2019.23.16)

References

1. Oleshko A. A., Shatska Z. Ya., Rovniagin O. V. Smart-spetsializatsiia Ukrainy v perspektyvi pisliavoiennoho vidnovlennia ekonomiky. *Efektivna ekonomika*. 2022. № 5, <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10286>. DOI: 10.32702/2307-2105-2022.5.9
2. OECD (2013), "Innovation-driven Growth in Regions: The Role of Smart Specialisation", <http://www.oecd.org/sti/innosmart-specialisation.pdf>
3. Berezniak, N. V. Yevropeiska platforma smart-spetsializatsii – novi mozhlyvosti dlia innovatsii v Ukraini. *Nauka, tekhnolohii, innovatsii*. 2019. № 1. S. 3-7.
4. Iehorov I.Iu., Ryzhkova Yu.O. (2018), "Innovatsiina polityka ta implementatsiia rozumnoi spetsializatsii v Ukraini", *Екон.прогнозування, вип. 3*, сс. 48–64, https://eip.org.ua/docs/EP_18_3_48_en.pdf (data zvernennia: 22.05.2022). DOI: <https://doi.org/10.15407/eip2018.03.048>
5. Mamatova, T., Chykarenko, I., & Borodin, Ye. (2022). Tsyfrovi platformy Smart Specialisation Platform ta Espon: struktura ta mozhlyvosti dlia rehioniv i hromad YeS. *Aspekty publichnoho upravlinnia*, 10 (6), 37-45. <https://doi.org/10.15421/152242>.
6. Balland, P.A., Boschma, R., Crespo, J., & Rigby, D. (2019). Smart Specialization policy in the EU: Relatedness, knowledge complexity and regional diversification. *Regional Studies*, 53(9), 1252-1268.
7. Foray, D., David, P. and Hall, B. (2009). Smart Specialisation – The Concept, http://ec.europa.eu/invest-in-research/monitoring/knowledge_en.htm
8. Hidalgo, C., & Hausmann, R. (2009). The building blocks of economic complexity. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 106, 10570–10575. doi: 10.1073/pnas.0900943106
9. Gianelle, C., Guzzo, F., & Marinelli, E. (2019). Smart Specialisation Evaluation: Setting the Scene. *Smart Specialisation – JRC Policy Insights*, JRC116110, March.
10. Gianelle, C., D. Kyriakou, C. Cohen and M. Przeor (eds) (2016), *Implementing Smart Specialisation: A Handbook*, Brussels: European Commission, doi:10.2791/61039.
11. European Union (2022). *The role of the Smart Specialisation in the Cohesion policy 2021-2027*.
12. Oleshko A. A., Usatenko A. O. Formuvannia ta rozvytok tsyfrovoyi kompetentnosti personalu. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. 2019. № 23. S. 16 – 19, doi: [10.32702/2306-6814.2019.23.16](https://doi.org/10.32702/2306-6814.2019.23.16)